

УДК 23(477)

Бурда А.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

АРХІТЕКТОНІКА ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті досліджується взаємозв'язок та взаємовплив освітнього потенціалу та чинників інноваційно-інвестиційного розвитку. Обґрунтовуються засади його формування, спрямовані на запровадження якісно нових за структурою та змістом методів регулювання освітньої сфери, орієнтованих на якнайшвидше подолання негативних тенденцій розвитку освітнього потенціалу суспільства, створення умов для його випереджаючого розвитку у контексті формування інноваційно-інвестиційної економіки.

Ключові слова: освіта, потенціал, освітній потенціал, економіка знань, інноваційна модель розвитку.

Бурда А.И. АРХИТЕКТОНИКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА В КОНТЕКСТЕ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье исследуется взаимосвязь и взаимовлияние образовательного потенциала и факторов инновационно-инвестиционного развития. Обосновываются принципы его формирования, направленные на внедрение качественно новых по структуре и содержанию методов регулирования образовательной сферы, ориентированных на скорейшее преодоление негативных тенденций развития образовательного потенциала общества, создание условий для его опережающего развития в контексте формирования инновационно-инвестиционной экономики.

Burda A.I. ARCHITECTONICS OF THE EDUCATIONAL POTENTIAL IN THE CONTEXT OF THE INNOVATIVE AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC OF UKRAINE

The article examines the relationship and interplay factors of innovative development and educational potential, as well as trends and patterns of development of the educational potential of society and therefore the mechanism of its formation in terms of innovation and the information society and the inclusion of education in the system of market relations.

Keywords: education, potential, educational potential, innovative development model.

Постановка проблеми. Ринкові умови господарювання в Україні вимагають кардинально змінити підходи до освітньо-професійних чинників економічного зростання вітчизняної економіки. У добу глобалізації, перманентних соціальних трансформацій, науково-технологічних відкриттів, інформатизації суспільства вища освіта має не лише виконувати роль стабілізатора – вона мусить також проявляти себе каталізатором випереджаючих технологій, спричиняючи тим самим поступ суспільства в його стабільному розвитку. У «надрах» вищої освіти має відбуватися оцінка і корекція ціннісних орієнтирів суспільства, тут слід шукати раціональний баланс традиційних та інформаційно-інноваційних технологій.

Інноваційність – основна риса постіндустріального суспільства, у якому «пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя» [1, с. 102]. Перехід до інноваційно-інформаційного суспільства, пише В.В. Ткачук, «вимагає зміни цілей, змісту, методів і технологій підготовки людини до життя у суспільстві, що набуває нових ознак, серед яких виділяють: прискорення процесу змін, що відбуваються у суспільстві, демасифікацію і дестандартизацію усіх сторін економічного і соціального життя, індивідуалізацію життя і діяльності, вивільнення часу у зв'язку із зміною характеру праці та використанням побутової техніки (Е. Тоффлер); зміни характеру використання, зберігання і перетворення інформації, утвердження якісно нової технології та організації інформаційних процесів, створення інформатики як особливої галузі індустрії (Е. Масуда); появу фабрик мислення (П. Діксон); створення синтезу телебачення, комп'ютерної техніки та енергетики (Дж. Пелтон); перехід до «електронних книг» (Х. Еванс); по-

яву Homo educatus – людини освіченої (В. Огнев'юк); створення концептуального простору, заснованого на комп'ютерних технологіях (Дж. Нейсбіт)» [2, с. 4].

У свою чергу, «інформаційне суспільство – це новий, особливий етап життєдіяльності цивілізації. Він базується на інтелекті. Його головною дійовою особою є людина, яка володіє інформацією, комп'ютерною і лазерною технікою, біотехнологіями і генною інженерією, електронікою, теле- і відеокommunікаціями тощо», – пише В. Андрущенко [3, с. 12-13]. Важливо, щоб інформаційне суспільство мало чітку гуманістичну спрямованість і визначалось такими базовими цінностями, як пріоритет громадянських прав і свобод, соціальна активність, ініціативність, право вибору, відповідальність [4, с. 49-50].

Інноваційна економіка неможлива без освітнього та науково-технічного супроводу – вирішальним стає рівень інтелектуального потенціалу. Для підготовки професіоналів з інноваційним мисленням потрібна така система вищої освіти, яка б відповідала потребам особистості, здатної реалізувати себе в постійно змінному суспільстві, яка, долаючи притаманний їй консерватизм, стає гнучкою, націленою на дотримання таких принципів, як органічна єдність наук, що забезпечує широту світогляду; єдність навчання досліджень та просвіти; єдність масового навчання з індивідуалізацією виховання; єдність у різноманітті; свобода творчості у процесі досліджень, викладання та навчання; самооновлення шляхом підготовки вчених-викладачів; повнота пропонованого наукового знання; автономія при достатньому державному фінансуванні; поширення культурних традицій; індивідуалізація форм навчання за темпом засвоєння знань; толерантність та повага до культурних відмінностей; регіональна відмінність; вільний відповідальний вибір; розширення нерегульованої со-

ціальної діяльності; демократичне виховання; перехід від кількісного зростання до якісного розвитку; формування гуманітарних традицій через принципи різноманіття, наукового аналізу, індивідуальної відповідальності, забезпечення свободи вибору, принципів поваги та вимогливості, повага до унікальності та дух жорсткої конкуренції, науковість, гуманізм, демократизм, поступовість та неперервність, рівність можливостей [5, с. 197].

Саме освіта є визначальним інноваційним чинником формування і підвищення конкурентоспроможності робочої сили і включає не лише рівень освіти, а й освітній потенціал та освітню компетентність, результатом сформованості якої є готовність до інноваційної діяльності, сприйняття змін, розвинений індивідуальний стиль діяльності та досконалий рівень розвитку культури [6, с. 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування освітнього потенціалу, особливостям і закономірностям сучасної освіти та її реформуванням відповідно до індивідуальних та суспільних потреб присвячені численні праці науковців, а саме радянських (А.І. Анчишкіна, Є.П. Барамикова, Н.К. Лойко, В.І. Марцинкевича, С.Г. Струмиліна, В.К. Розова, С.Н. Усанова та ін.) та сучасних (Я.Я. Болубаша, Г.І. Євтушенко, І.Л. Каленюк, О.А. Кратта, В.І. Куценко, Т.Є. Оболенської, М.Ф. Степко та ін.) вчених.

Постановка завдання. На основі викладеного можна зазначити, що у вітчизняній системі освіти нагромадилося багато проблем, які стримують її розвиток. Основними серед них є: відсутність чітких пріоритетів у розвитку освітнього потенціалу суспільства відповідно до перспектив постіндустріального розвитку; незадовільний рівень матеріально-технічного і кадрового забезпечення навчальних закладів; високий рівень уніфікації професійної освіти, що зменшує можливості формування індивідуальних траєкторій навчання та зумовлює випуск робітників і фахівців з низьким рівнем адаптивних здібностей; відсутність механізмів зацікавленої участі працевлаштувачів у підготовці кадрів унаслідок розриву партнерських відносин навчальних закладів і підприємств; декларативність, непослідовність державної освітньої політики, що спричиняє відірваність обсягів та професійно-кваліфікаційної структури випускників професійних навчальних закладів від потреб ринку праці, якості підготовки – від вимог роботодавців до робочої сили і міжнародних стандартів якості освіти; зниження ефективності професійної освіти внаслідок відсутності системи прогнозування попиту на робітників та фахівців і, відповідно, структурних перекосів у підготовці кадрів.

Водночас проблема формування освітнього потенціалу суспільства залишається недостатньо вивченою. Це виявляється, зокрема, у відсутності цілісного теоретико-методологічного обґрунтування сутності освітнього потенціалу суспільства як поєднання освітнього потенціалу населення та потенціалу системи освіти, недостатніх наукових дослідженнях для здійснення комплексного аналізу тенденцій та закономірностей розвитку освітнього потенціалу суспільства і відповідно механізму його формування в умовах інформаційно-інноваційного суспільства та включення освітньої сфери в систему ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах становлення інформаційного суспільства актуалізуються якісні аспекти розвитку особистості, пов'язані з формуванням її освітнього потенціалу.

Це зумовлено перетворенням знань у стратегічний ресурс розвитку усіх сфер життєдіяльності суспільства. Економіка сучасних розвинених країн усе більше спирається на знання, як чинник підвищення продуктивності праці та економічного зростання. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до загально-освітньої та професійної підготовки робочої сили, посилюються трансформаційні процеси в освітній сфері. Досвід розвинених країн засвідчив доцільність перегляду ролі освіти в умовах становлення інформаційного суспільства, зокрема, усвідомлення її економічної значущості та визнання освітньої сфери продуктивною галуззю, що «виробляє» головну продуктивну силу сьогодення – освітній потенціал.

Для потреб інноваційного розвитку країни освіта відіграє надзвичайно важливу роль. Вона є не лише зв'язуючою, але й конструктивною ланкою в системі трьох головних складових інноваційної економіки – «наука–освіта–виробництво». У цьому поєднанні освітній потенціал виступає одночасно як джерело поповнення науки кадрами і як головний фактор омолодження робочою силою, всім населенням сучасними знаннями, необхідними для забезпечення економічного, соціального і культурного розвитку суспільства на основі використання передових досягнень науки, технологій, інновацій.

Освіта як складна соціально-економічна категорія розкривається в таких аспектах: 1) освіта як процес передачі знань та інформації, втілення навичок та умінь; 2) освіта як результат процесу передачі суспільно-значимих знань; 3) освіта як організаційно-економічна система, тобто галузь соціально-економічної діяльності. В широкому сенсі освіта охоплює всі форми і методи цілеспрямованого і ненавмисного впливу соціально-природного середовища на людину, які поруч з самоосвітою мають своїм результатом формування і розвиток її особистості.

У такому розумінні освіта стає основою для формування освітнього потенціалу суспільства.

В економічній літературі при визначенні категорії «освітній потенціал» не існує єдиної точки зору. Досить часто «освітній потенціал» розуміється як тотожний «фондові освіти». Так, російські вчені С.Л. Костянян і В.О. Жамін під освітнім потенціалом (або фондом освіти) розуміють «нагромаджені затрати суспільства на навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовку сукупної робочої сили», «показник, який характеризує кількість людино-років освіти, нагромаджену всіма зайнятими у народному господарстві. Він може бути виражений у вигляді тривалентності загальної та професійної освіти, а також у вартісній формі, що відображає народногосподарські затрати на навчання наявної робочої сили» [7].

Українські вчені В. Куценко та Г. Євтушенко визначають людський капітал як «сукупність знань, здібностей і кваліфікації, як здатність кваліфікованої робочої сили створювати прибуток у вигляді частини заробітної плати та прибутку підприємств» [8, с. 136].

Освітній потенціал розвитку охоплює не тільки економічні можливості, а всю їх сукупність (економічні, соціальні, політичні, духовні та ін.) – так само, як і розвиток сам по собі є комплексним, багатоаспектним поняттям.

Освітній потенціал як втілення всіх форм освітнього впливу на особистість (виховання, загальної та професійної освіти, професійної підготовки) включає в себе як нагромаджені затрати суспільства на функціонування формальної та неформальної систем освіти, так і духовний компонент (нагромадження

традиції, моральні та суспільні цінності, а також цінності колективізму та спільності). Духовний компонент взагалі неможливо виміряти, він не піддається кількісним визначенням, але саме він зумовлює динаміку інших складових освітнього потенціалу, що мають кількісні параметри.

Отже, оскільки сама категорія освіти може мати різні значення, то і категорія освітнього потенціалу може розглядатися в різних за широтою змісту значеннях, залежно від того, які елементи відносяться до її складу, вона може розглядатися на трьох рівнях (рис. 1.) [6].

Освітній потенціал – це єдність матеріально-речових і неречових елементів системи освіти. Перші з них – це ресурсна база системи освіти: кількість навчальних закладів, вчителів, учнів, підручників, комп'ютерів тощо. Ці елементи практично піддаються оцінці. Неречові елементи – це ті знання, навички, цінності, норми поведінки, що втілені в людях в результаті освіти. Синтетичним, інтегральним показником, в якому відображені матеріально-речові та, деякою мірою, неречові елементи, виступає фонд освіти. У вузькому розумінні освітній потенціал розглядається як фонд освіти – потенціал тих реальних затрат, що здійснені суспільством на функціонування системи освіти. Це ті затрати, що здійснені в поточному і попередньому періодах та уречевлені в наявних ресурсах діючої системи освіти та її випускників. Освітній потенціал у більш широкому розумінні визначається як такий, що поряд із фондом освіти включає самоосвіту та практичний досвід людей. В самому широкому розумінні освітній потенціал включає в себе поряд із сукупними затратами суспільства на функціонування системи освіти та вищезазначеними елементами також нагромаджений досвід народу. Останній знаходить свій прояв в культурних і національних традиціях, моральних цінностях, які передаються людськими поколіннями і складають цементуючий фундамент спільного життя народу.

Потенціал освіти відіграє одну з визначальних функцій в процесі забезпечення сталого розвитку суспільства, який розглядається в єдності інноваційного, економічного, соціального та екологічного розвитку. Освіта безпосередньо і опосередковано впливає на розвиток суспільства і його елементи, що передусім знаходить прояв у покращенні економічних показників на макро- та мікрорівнях. Водночас ефект освіти для суспільства є багатовекторним, різнобічним і не обмежується її впливом лише на економічне зростання [9].

У інноваційному суспільстві розширене відтворення освітнього потенціалу суспільства – триєдиний процес: по-перше, – це формування, нагромадження та розвиток знань, умінь, навичок і моральних якостей особистості та суспільства в цілому, які відбуваються в умовах перетворення традиційної парадигми

освіти на особистісно-орієнтовану, безперервну, полікультурну та глобальну парадигму; по-друге, – це розподіл і перерозподіл освітнього потенціалу через створення умов для його реалізації шляхом проведення ефективної політики зайнятості; по-третє, – це ефективне використання освітнього потенціалу в усіх сферах економічної діяльності, що дозволяє, з одного боку, реалізовувати особистості свої потенційні можливості до продуктивної праці, з іншого, – примножувати національне багатство. Отже, за таких умов процеси формування освітнього потенціалу повинні розглядатися в органічному взаємозв'язку з процесами його використання та реалізації [10].

Українські ринкові неоліберальні реформи, які проводилися, як правило, лише заради зміни форми власності, звільнення процесу накопичення капіталу від регулюючого контролю держави, абсолютної лібералізації цін, комерціалізації всіх видів людської діяльності, в тому числі освітньої, майже зовсім не спиралися на ті величезні можливості, які закладені в освітньому потенціалі суспільства. Сумний досвід таких ринкових трансформацій свідчить про суттєве зниження якості освітньої діяльності і формування робочої сили, в тому числі її найбільш висококваліфікованої частини. Втрата якості освітнім потенціалом, котра сталася в ході проведення ринкових реформ, пов'язана з наступними причинами: надмірна комерціалізація освіти, особливо вищої, яку в Україні скромно трактують як введення оплати за освітні послуги (в умовах зростаючої економічної нерівності населення країни, яка є вищою, ніж, наприклад, у скандинавських країнах, в 4-5 разів і навіть у 1,5 рази більшою, ніж в США, масштабне поширення платності освіти стає нездоланною перепоною на шляху отримання якісної освіти для значної частини української молоді); у навчальному процесі на всіх стадіях освітньої системи значно занижена роль викладання природничих наукових дисциплін, що у минулому у вітчизняній освіті забезпечувало загальний високий рівень фундаментальної підготовки учнів і студентів, формувало їх науковий світогляд та інноваційну культуру; з початком ринкових реформ майже повністю ліквідовано середню ланку системи професійної підготовки кадрів – професійно-технічні училища і технікуми. Зараз відчувається гостра потреба виробництва передусім в таких фахівцях.

За останні два десятиріччя відбувся розрив зв'язків циклу «наука–освіта–виробництво», освіта, як і наука, залишається майже повністю відстороненою від процесу формування інноваційної економіки. Гострота і складність цієї проблеми потребують системних стратегічних рішень.

Щодо переваг України в освітній сфері, то до таких можна віднести наступні: достатньо високий рівень освіти населення, який співставний з середньоєвропейськими показниками; позитивна тенденція

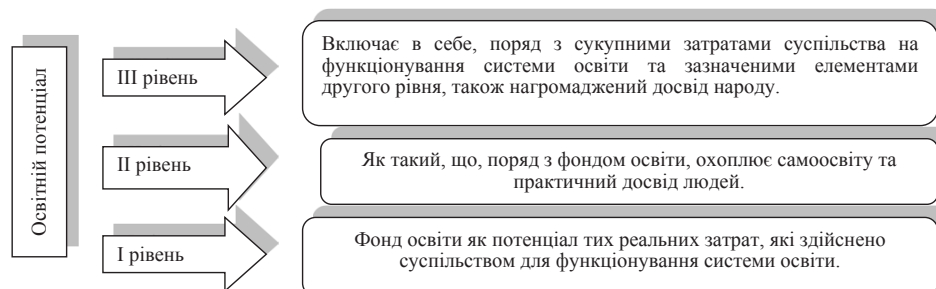

Рис. 1. Структура освітнього потенціалу

до зростання останніми роками кількісних показників дітей і молоді, охоплених освітою, загальної чисельності студентів, розвинута інфраструктура шкільної і професійної освіти; багата історія, традиції і позитивний теоретико-методологічний та методичний досвід вітчизняної педагогічної школи, особливо надбання у сфері поєднання навчального процесу з елементами науково-дослідної діяльності, залучення учнівської і студентської молоді до вирішення практичних завдань; збереження значного науково-педагогічного потенціалу, який за певних умов здатний суттєво вплинути на здійснення змін в освітній сфері в напрямі її інноваційного розвитку; посилення відкритості національної освітньої системи, ступеня її інтеграції в європейську і світову освітні системи, що сприяє об'єктивізації оцінки рівня роботи навчальних закладів, активному використанню найкращого світового досвіду в цій справі.

Досвід розвинених країн засвідчив доцільність перегляду ролі освіти в умовах становлення інформаційного суспільства, зокрема, усвідомлення її економічної значущості та визнання освітньої сфери продуктивною галуззю, що «виробляє» головну продуктивну силу сьогодення – освітній потенціал [11].

Можна визначити кілька етапів організаційної діяльності, спрямованої на розгортання інноваційних процесів та формування інноваційного освітнього простору. Серед них, як зазначають науковці [12], найважливіші такі:

1. *Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності*, що передбачає накопичення, аналіз, поширення інформації; створення інформаційно-ресурсного банку даних інноваційних процесів на рівні держави, регіону (стан інноваційної інфраструктури, рівень інноваційної культури та інноваційного потенціалу); накопичення інформаційного потенціалу; накопичення зовнішньої та внутрішньої інформації тощо.

2. *Створення загальнодержавного і регіонального правового поля інноваційної діяльності*. Зміст, основні завдання цього етапу полягають у визначенні правил, алгоритмів, технологій, єдиних підходів до організації й здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності, що сприятиме формуванню інноваційної інфраструктури, інноваційного потенціалу та інноваційної культури.

3. *Координація інноваційної діяльності*: призначення консультантів, координаторів, керівників дослідно-експериментальної та інноваційної діяльності, якщо потенціал закладу освіти недостатній для реалізації інноваційних проєктів; інформаційно-організаційний, психолого-педагогічний та науково-методичний супровід інноваційної діяльності; формування інноваційної інфраструктури тощо.

4. *Експертиза результатів інноваційної діяльності*, яка передбачає дослідження ефективності й доцільності інноваційної діяльності (аналіз інформації про впровадження інновацій, експертиза дослідно-експериментальної роботи та результатів цієї діяльності, порівняння результатів з прогнозованими, корекція інноваційної діяльності).

5. *Упровадження результатів інноваційної діяльності*. Цільовий та змістовий компоненти цього етапу – створення умов для впровадження інноваційних продуктів у практику роботи інших закладів освіти. З цією метою можна організувати широке інформування суб'єктів навчально-виховного процесу про результати роботи об'єктів інноваційної діяльності, здійснити консультування та стажування зацікав-

лених працівників, за результатами інноваційної діяльності розробити методичні матеріали та рекомендації.

6. *Системно-узагальнююча діяльність*. Під час останнього етапу передбачені систематизація й узагальнення результатів інноваційної діяльності, оформлення матеріалів дослідно-експериментальної роботи, а також видавнича діяльність, поповнення інформаційно-ресурсного банку даних науковими розробками, сучасними технологіями, результатами діагностичних досліджень, новою інформацією.

Така модель синергетичної взаємодії освітнього потенціалу та інноваційного розвитку, заснована на інноваціях, як способі цивілізаційної реалізації людського потенціалу, дасть змогу розв'язати комплекс модернізаційних завдань, які формують порядок денний для сучасної інноваційної стратегії нашої держави. Вона, зокрема, дозволить: перетворити освітню сферу на джерело імпульсів структурного оновлення українського суспільства на засадах постіндустріального розвитку; інтегрувати розрізний ланцюжок «освіта–наука–виробництво – система управління процесами розвитку» в єдину національну інноваційну систему; забезпечити здатність удосконалення структури виробництва на основі конкурентоспроможності, гнучкості, здатності до самооновлення і трансформацій відповідно до глобальних тенденцій.

Висновки з проведеного дослідження. У новому тисячолітті в період становлення інформаційного суспільства, поширення глобалізаційних процесів, подолання відставання України від світових тенденцій соціально-економічного та суспільного розвитку освіта повинна стати одним із провідних факторів розвитку держави. Нині підвищується роль освіти як: соціального чинника, що забезпечує адаптацію людини у професійній сфері та повсякденному житті; економічного чинника, що виявляється у збільшенні економічної віддачі висококваліфікованої праці; інноваційного чинника, що дає змогу нарощувати інтелектуальний потенціал країни й підвищувати рівень її міжнародної конкурентоспроможності. Шлях до прогресивних змін в економіці лежить у площині покращення освітньо-кваліфікаційних характеристик населення через забезпечення якісного людського розвитку, усвідомлення цінності освіти, інноваційне використання накопиченого освітнього та наукового потенціалу, його гідну оцінку у соціально-трудої сфері життя. Отже, саме розвиток інноваційно-освітнього чинника повинен розглядатися як важливий рушій переходу України до економіки знань, що потребує нової якості освіти й професійної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bell D. Notes on the Post-Industrial Society // The Public Interest. – 1967. – № 7.
2. Інформатизація освіти як чинник формування інноваційно-інформаційного суспільства в Україні (філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 [Електронний ресурс] / В.В. Ткачук; АПН України, Ін-т вищ. освіти. – К., 2010. – 18 с.
3. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: пошук пріоритетів // Філософія освіти. – 2005. – № 1. – С. 5-17.
4. Мудрак В. Методологічні засади управління соціальною інформацією у змісті й організації вищої освіти // Вища освіта України – 2005. – № 3. – С. 45-50.
5. Мещанінов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : монографія. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.

6. Каленюк І.С. Економіка освіти : [навч. посіб.] / Каленюк І.С. – К. : Знання України, 2005. – С. 74.
7. Економіка народного образования : [учеб. для студентов пед. институтов] / Под ред. С.Л. Кастаняна. – 2-е изд. – М. – 1986. – С. 124.
8. Куценко В.І. Людський капітал як фактор соціального захисту населення: проблеми зміцнення / В.І. Куценко, Г.І. Євтушенко // Зайнятість та ринок праці : Міжвідомчий науковий збірник. – 1999. – № 10. – С. 136.
9. Каленюк І.С. Економічна природа та особливості розвитку освітнього потенціалу України. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.01.01. – Економічна теорія. – Київський національний економічний університет, Київ, 2002.
10. Кудін В. О. Освіта в інформаційному суспільстві / В. О. Кудін. – К. : Республіка, 1998. – 151 с.
11. Куценко В.І. Людський капітал як фактор соціального захисту населення: проблеми зміцнення / В.І. Куценко, Г.І. Євтушенко // Зайнятість та ринок праці : Міжвідомчий науковий збірник. – 1999. – № 10. – С. 136.
12. Калініна Л. Специфіка інформаційного управління закладами освіти / Калініна Л. // Освіта і управління. 2003. – Т. 6. – Ч. 3. – С. 47. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://personal.in.ua/article.php?id=636> – Назва з екрану.

УДК 330.342.146 (477)

Вовчак О.Д.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківської справи
Інституту магістерської та післядипломної освіти
Університету банківської справи Національного банку України*

Хмельярчук М.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена обґрунтуванню теоретичних та методичних засад формування національної моделі соціально-економічного розвитку України. Доведено доцільність формування концепції соціально-економічного розвитку України на методологічних засадах інституціоналізму та базових принципах концепції людського розвитку. Запропоновано методичні рекомендації щодо проведення комплексу економічних та інституціональних реформ в Україні.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, гуманізація економіки, інститути, інституціоналізм, індекс людського розвитку.

Вовчак О.Д., Хмельярчук М.І. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ КОНЦЕПЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Статья посвящена обоснованию теоретических и методических основ формирования национальной модели социально-экономического развития Украины. Доказана целесообразность формирования концепции социально-экономического развития Украины на методологических принципах институционализма и базовых принципах концепции человеческого развития. Предложены методические рекомендации относительно проведения комплекса экономических и институциональных реформ в Украине.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, гуманизация экономики, институты, институционализм, индекс человеческого развития.

Vovchak O.D., Khmelyarchuk M.I. THEORETICAL BASES AND METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS OF FORMATION THE CONCEPTION OF UKRAINIAN SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

The article deals to theoretical and methodical bases of national model of socio-economic development in Ukraine. The expediency of formation the conception of socio-economic development of Ukraine under the methodical principles of institution theory and basic principles of human development conception is proved. The methodical recommendations of economic and institutional reforms in Ukraine are proposed.

Keywords: socio-economic development, humanization of economy, institutes, institution theory, human development index.

Постановка проблеми. Початок другого тисячоліття ознаменованій посиленням антагонізму між швидкими темпами розвитку, які переживає людство в технологічній, економічній, соціальній сферах у розвинутих країнах світу, та невіршеністю проблем бідності, охорони здоров'я, здобуття освіти тощо у країнах, що розвиваються. Додатковим чинником посилення існуючих дисбалансів є періодичні кризові явища, що виникають у економічній, політичній та інших сферах суспільного розвитку й призводять до поглиблення нерівномірності соціально-економічного розвитку різних країн світу, посилюють соціально-економічну та політичну нестабільність у світі.

Підтвердженням сказаному є глобальна економічна криза 2007-2009 рр., наслідки якої вже давно вийшли за суто економічні межі та загострили міжнародну конкуренцію за право на розвиток, гідний рівень достатку та самоствердження. За цих обставин практично кожна країна світу формує власну модель соціально-економічного розвитку, що базуються на різноманітних політико-економічних, соціально-культурних, філософсько-релігійних та інших цінностях. Водночас поряд з визнанням індивідуальності країн, необхідним є і визнання базових принципів, на основі яких можуть визначатись стратегії соціально-економічного розвитку країн, а також ва-